

Asia: VN/796/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta (varhaiskasvatuksen tasa-arvosuunnittelu)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle hallituksen esityksen luonnoksesta eduskunnalle laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta (varhaiskasvatus)

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (Tane) kiittää mahdollisuudesta lausua sosiaali- ja terveysministeriölle hallituksen esityksen luonnoksesta, joka koskee tasa-arvolain tasa-arvosuunnitteluvuorokauden ulottamista varhaiskasvatukseen.

Tane kannattaa tasa-arvolain tasa-arvosuunnitteluvuorokauden laajentamista koskemaan myös varhaiskasvatusta ja kiittää pyrkimyksestä edistää tasa-arvoa ja ennaltaehkäistä sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvää syrjintää. Tasa-arvon systemaattisempi ja tavoitteellisempi edistäminen varhaiskasvatuksessa on ollut Tanen keskeinen tavoite jo vuosikymmeniä.

Uudistuksen tavoite

Esityksen tavoitteena on sukupuolten tasa-arvon edistäminen varhaiskasvatuksessa. Tane pitää tavoitetta tärkeänä. Tasa-arvo edistää lasten hyvinvointia ja on eduksi koko yhteiskunnalle.

Varhaiskasvatuksen merkitys Suomessa asuvien lasten elämässä on merkittävä. Kuten hallituksen esityksessä tuodaan esiin, varhaiskasvatuksessa oli 77 prosenttia 1–6-vuotiasta lapsista vuonna 2020. Viisivuotiasta lapsista varhaiskasvatukseen osallistui jo lähes 89 prosenttia.

Opetushallituksen varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa todetaan, että ”(v)arhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennakko-odotuksia.” (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s. 27. OPH-700-2022.) Lapset omaksuvat sukupuoliin liitetyt roolit ja stereotyyppiat jo varhain. Tasa-arvotietoisessa ja sukupuolisensitiivisessä kasvatuksessa lapsia ei pakoteta muotteihin, vaan lasten annetaan vapaammin olla omia itsejään ja kasvaa rauhassa ilman sukupuoliin asetettuja ennakko-oletuksia. Tällä tavalla on mahdollista myös ennaltaehkäistä esimerkiksi lasten välistä kiusaamista.

Tane katsoo, että nyt esitetty uudistus tukee varhaiskasvatuksen parissa tehtyä työtä ja tarjoaa tärkeän työkalun, jolla tasa-arvoa ja lasten hyvinvointia voidaan edistää pitkäjänteisesti.

Toteutus ja resurssit

Tane kannattaa esitystä, jonka mukaan tasa-arvosuunnittelu toteutetaan toimipaikkakohtaisesti. Tane pitää tätä ehdottoman tärkeänä suunnitelmien jalkauttamiseksi. Päiväkotien rooli varhaiskasvatuksessa on merkittävä, minkä vuoksi on tärkeää, että suunnittelua tehdään siellä, missä toteutuskin.

Toisaalta esityksessä ehdotetaan, että perhepäivähoito ja kunnallinen avoin varhaiskasvatus jäisivät toimipaikkakohtaisen tasa-arvosuunnitteluvetoisuuden ulkopuolelle. Tätä perustellaan sillä, että esimerkiksi yksittäisen perhepäivähoitajan velvoittaminen tasa-arvosuunnitelman laatimiseen ei olisi tarkoituksenmukaista resurssien eikä osaamisen näkökulmasta. Saman katsotaan koskevan kunnallista avointa varhaiskasvatusta, jota varhaiskasvatustilain järjestelmässä muutenkin kohdellaan kevyemmin velvoittein. Sen sijaan kunta laatii yhteistyössä alueensa perhepäivähoidon ja kunnallisen avoimen varhaiskasvatuksen toimijoiden kanssa molemmille toimijoille omat tasa-arvosuunnitelmat.

Tane painottaa, että perhepäivähoitajien ja kunnallisen avoimen varhaiskasvatuksen toimijoilla on oltava tosiasiallinen mahdollisuus osallistua tasa-arvosuunnitelman laatimiseen. Tasa-arvotyön jalkauttamisen kannalta on erityisen tärkeää panostaa suunnitelmista viestimiseen sekä perhepäivähoidossa ja kunnallisen avoimen varhaiskasvatuksen piirissä toimivalle henkilöstölle järjestettyyn toimeenpanoon keskittyvään koulutukseen.

Varhaiskasvatuksen tasa-arvosuunnitelma voidaan esityksen mukaan laatia osana muita suunnitelmia, kuten yhdessä yhdenvertaisuussuunnitelman kanssa. On tarkoituksenmukaista, että suunnitelmat ovat samansuuntaiset. Suunnitelman laatiminen osana esimerkiksi laajempaa toimipaikkakohtaista toimintasuunnitelmaa voisi myös nivota tasa-arvotyön osaksi kaikkia toimintatapoja ja käytäntöjä.

Esitys laajentaisi tasa-arvovaltuutetun valvonta- ja neuvonantotehtäviä koskemaan myös varhaiskasvatusta. Tane pitää tärkeänä tasa-arvovaltuutetun toimiston resurssien lisäämistä 0,5 henkilötyövuodella esityksen mukaisesti.

Esityksen mukaan muutos ei aiheuttaisi juuri lisäresurssitarvetta varhaiskasvatuksen henkilökunnan osalta. Toisaalta esityksen mukaan olisi toivottavaa, että toimipaikoissa panostettaisiin tasa-arvosuunnitelman laatimiseen ja sen tuomiseen osaksi päiväkodin arkea. Laadukas tasa-arvotyö edellyttää niin johdon kuin esimerkiksi päiväkodeissa toimivien ammattilaisten sitoutumista ja työpanosta. Tämä voi toimipaikoissa edellyttää henkilökunnalta esimerkiksi itseopiskelua, keskusteluja sekä toimia lasten ja huoltajien osallistamiseksi. Tasa-arvosuunnitelmien laatimiseen ja tasa-arvotyön edistämiseen sekä seuraamiseen tulee siksi varata riittävät resurssit ja työaika. Henkilöstölle kohdistettu tuki esimerkiksi tasa-arvokysymyksiin liittyvän koulutuksen muodossa on keskeistä paitsi suunnitelman laatimisessa myös käytännön toimintamallien muuttamisessa sukupuolisensitiivisempään suuntaan.

Varhaiskasvatuksen ammattilaisten tasa-arvo-osaaminen on tällä hetkellä varsin kirjavaa, mikä johtuu muun muassa henkilöstön keskenään erilaisista koulutustaustoista. Tasa-arvovaltuutettu on kiinnittänyt tähän huomiota kertomuksessaan eduskunnalle vuonna 2022 (K 1/2022 vp., s.103). Omien sukupuolinormatiivisten toimintamallien tiedostaminen edellyttää tietoa ja kokemusta tasa-arvoon liittyvästä työstä. Kuten tasa-arvoasiain neuvottelukunnan hallitusohjelmataavoitteissa vuosille 2023–2027 esitetään, tulee varhaiskasvatuksen tasa-arvosuunnitteluelvoitteen toimeenpanosta huolehtia sisällyttämällä varhaiskasvatuksen ammattilaisten peruskoulutukseen ja täydennyskoulutuksiin pakollisia sukupuolten tasa-arvoa käsitteleviä kursseja.

Opetushallitus julkaisi oppaan perusopetuksessa työskentelevien tasa-arvosuunnittelun tueksi 2015. Kuten esityksessä todetaan, olisi saman tyyppinen opas hyödyllinen myös varhaiskasvatuksessa. Tanen kanta on se, että lisäkoulutusten ohella käytännönläheisesti varhaiskasvatuksen tasa-arvosuunnittelua käsittelevä opas olisi tarpeen tasa-arvotyön tueksi.

Vaikutukset

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka (OPH) (Opetushallitus <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus> Haettu 19.5.2022.) Selkeä enemmistö lapsista osallistuu varhaiskasvatukseen Suomessa. Sen asema on merkittävä ja tehtävä yhteiskunnassa moninainen. Tane katsoo, että esitetyllä uudistuksella on myönteisiä vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon. Jotta varhaiskasvatus takaisi kaikille lapsille sukupuolesta riippumatta tasa-arvoiset lähtökohdat, tulee systemaattinen ja pitkäjänteinen tasa-arvotyö vakiinnuttaa pysyvillä rakenteilla, jollainen tasa-arvosuunnitteluelvoite olisi. Näin voidaan lisätä ymmärrystä sukupuolesta ja sen moninaisuudesta sekä ennaltaehkäistä kiusaamista ja

syrijintää. Tietoisella tasa-arvotyöllä edistetään myös kaikkien perheiden asemaa, kun ymmärrys perheiden moninaisuudesta lisääntyy varhaiskasvatuksen ammattilaisten parissa.

Työmarkkinat ovat Suomessa poikkeuksellisen eriytyneitä sukupuolen mukaan ja tutkimukset osoittavat, että sukupuolen mukainen segregatio näkyy jo sekä perusasteen että toisen asteen koulutusvalinnoissa. (Kuntapolitiikan tasa-arvokysymyksiä. Sukupuolten tasa-arvo Suomen kunnissa 2017–2021 Tiedosto avautuu uudessa välilehdessä. (PDF) Helsinki 2021. TANE-julkaisuja (2021) 19. Sosiaali- ja terveysministeriö, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, s 13.) Varhaislapsuudessa omaksutut perinteiset sukupuolinormit vaikuttavat esimerkiksi koulutus- ja ammatinvalintoihin. Mikäli tasa-arvosuunnittelu välittyy onnistuneesti käytännön tasa-arvoa edistävään toimintaan, on uudistuksella pitkän aikavälin positiivisia vaikutuksia koulutusvalintoihin ja tätä kautta myös esimerkiksi työmarkkinoiden sukupuolittuneeseen eriytymiseen, kuten esityksessäkin todetaan.

Jirka Hakala

Hannele Varsa

puheenjohtaja

pääsihteeri

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta

Varsa Hannele

Sosiaali- ja terveysministeriö - Tasa-arvoasiain neuvottelukunta